

Светлана Велмар Јанковић

УЛИЦА ФИЛИПА ВИШЊИЋА

(одломак из књиге *Дорћол*)

Приче збирке *Дорћол*, које говоре о знаменитим људима по којима су улице тог дела Београда добиле назив, откривају ти на један посебан начин богатство нашег духовног наслеђа. Препусти се трагању за мислима и осећањима Филипа Вишњића у бурном времену Првог српског устанака.

... Вишњић је осећао да певање доноси неко расветљење у смрачене људске унутрашњости: зато се трудио, све преданије, да у певању готово увек достигне онај тренутак кад слушаоци замиру јер ход сопствене судбине почињу да препознају у опеваним судбинама. У таквим тренуцима као да се између певача и слушалаца одстојање смањивало а празнине ишчезавале јер су, сви заједно и у исти мах, разазнавали корак смрти која је промицала. Тада би, само за час ослобођени сваког страха, постајали, само за тај час, чистији у себи...

Битка за Лозницу била је жестока јер су Турци хтели то утврђење на Дрини. Трајала је три дана и три ноћи: час су били јачи Турци у нападу, час Срби у одбрани. Три дана и три ноћи је Вишњић певао. Седео је иза лозничког бедема, око њега се пуцало и псовало, јаукало и гинуло, Турци су надлазили, њихови узвици су били све ближи, топови су грували. У том је лому Вишњић певао и осећао како га Срби слушају а Турци чују: Србима је био потребан а Турци су га се, можда, бојали. У затишјима битке и он би, за који трен, утихнуо и ослушкивао небеса, тај мукли бездан; зачудо, од њих је дотицала благост и светлосна тачка је затреперила у Вишњићу. Кад год је, за та три дана и за те три ноћи, изгледало да је српски пораз сасвим близу, Вишњић је знао да је ипак далеко па је тако и певао. Ваљда су га зато, покаткад, турске тобџије узимале на нишан: ђулад се распрскавала око њега а он се, у себи, смејао: узаман тобџије покушавају, ако га и погоде, његово је певање довољно трајало над Лозницом. Што је битка била неизвеснија, то је његов глас бивао сигурнији. Кад је, у једном часу, све изгледало изгубљено, Вишњићева се песма проломила над Дрином, кроз пуцњаву и кроз јек умирања и устаници су, опет, јуришали. Тада је стигао и Карађорђе са својом војском и све се изокренуло: битка је била добијена, Лозница одбрањена.

Дорћол – назив потиче од турског израза *dört yol*, што значи четири пута или четири сокака; Дорћол је назив за стари део Београда, близу Дунава. Крајем XVIII и почетком XIX века у том делу града живели су углавном трговци – Грци, Јевреји и Турци

бедем – заштитни део тврђаве, насип

бездан – провалија

ђулад – топовски метак у облику кугле

узаман – узалуд

Исто вече, Карађорђе је хтео да види тог певача чија га је песма сачекала над шанчевима. Док су га водили Вожду, у Вишњићу су надошле речи. Ако ником другом, Црном је Ђорђу могао да искаже сазнање што се таложило у њему. Било је време. Али, кад га је Вожд загрлио, Вишњић је осетио како је та топла људска натопљена умором и ситним, оштрим мраком. Грлили су се, нешто су, можда, и рекли, Вишњићу је за леђима горела ватра, ближила се поноћ и тама се хладила, долазиле су јесење месечине а Вождов образ је мирисао на барут. После, Карађорђе је ћутао и Вишњић је ћутао па су тако, у ћутању, поделили хлеб. Онда је Вишњић, нагло, пружио руку ка Карађорђу, да га дотакне у знак поздрава, рука је промашила, ништа није дотакла. Вишњић је отишао, сам, у своју ноћ; Карађорђе је остао у својој.

Карађорђе Петровић (Црни Ђорђе) – вођа Првог српског устанка

шанац – ров

Светлана Велмар Јанковић (1933), приповедач, романописац, драмски писац, есејиста. Најпознатија дела: *Дорћол – називи улица*, *Врачар*, *Гласови* (приповетке), *Ожљак*, *Лајум*, *Бездно* (романи), *Књија за Марка*, *Очаране наочари* (проза за децу).

- ✿ Замисли слепог гуслара кога окупљени људи нетремице слушају. Како његова песма на њих делује? Шта им доноси? Који тренутак својим певањем Вишњић жели да овековечи? Шта закључујеш о улози коју песма остварује код слушалаца?
- ✿ Који је историјски догађај описан у овом одломку? Посматрај Вишњића у јеку борбе. Зашто писац каже да га Срби слушају, а Турци чују? Како његова песма делује на устанике?
- ✿ Турци су и те како свесни утицаја који на устанике има Вишњићево певање. Поткрепи ову тврдњу примерима из текста. У којим тренуцима слепи гуслар најјаче пушта свој глас? Какав је био исход битке?
- ✿ Објасни зашто је Карађорђе пожелео да се сретне са Вишњићем. Опиши како је изгледао њихов сусрет.
- ✿ Шта мислиш, зашто су епска песма и народни певачи важни за нашу традицију?

Филип Вишњић, један од најзначајнијих народних певача, испевао је за Вука Караџића неколико вредних песама. Вук је о њему записао:

„Филип је Вишњић прешао у Србију 1809. године, кад се српска војска онога лета испреко Дрине натраг вратила, и после тога до 1813. године једнако је живео по српским логорима око Дрине (1810. године био је у Лозници у муасери, кад су Богићевић Анто и Милош Поцерац и Бакал Милисав бранили Лозницу од Турака...). Кад Турци око 1813. године опет овладају Србијом, и он с фамилијом својом побегне у Срем и намести се у селу Грку. Чујући ја да он зна лепих песама, особито од Карађорђина времена, добавим га у Шишатовац 1815. године (пошто ме Подруговић остави), те онде од њега препишем како ове песме које су штампане, тако и још три од Карађорђина времена које сам оставио да њима, ако Бог да здравље, зачиним пету књигу. Ја зацело мислим да је све ове нове песме, од Карађорђина времена, Филип сам певао /.../ Кад сам ја од њега песме преписивао, било му је 50 година.”

Вук Стефановић Караџић, *О српској народној ѿезији*, одломак